

Az ábrázolástól a kifejezés felé

A szegedi tanárképző főiskola két volt hallgatójának, két, már nem is pályakezdő művésznek látható most, egyidőben kiállítása. A minden ízében vásárhelyi Csikós András, a Képcsarnok Gulácsy Lajos Termében rendezett bemutató jellegű kiállítást, míg Sinkó János festményei az ifjúsági ház Galériájában láthatók. Az egy — vagy az időeltolódás miatt már nem is hasonlítható? — műhelyből tehetségükkel kiemelkedett művészek a pálya birtokbavételének két, egymástól igencsak eltérő útját választották.

Csikós Andrást nemcsak azért illeti az első szó, mert pár esztendővel hamarabb indult, hanem talán azért is, mert ismertebb, kiforrottabb, befutottabb festő fiatalabb pályatársánál. Csikósról az elmúlt másfél-két évtizedben sok mindent leírt a kritika, megmérettetett a szakma hazai és nemközi mérlegén — és mindig súlyosnak találtatott. Az a fajta festői kifejezés, mely a századelő híres vásárhelyi piktorájában gyökerezik, amelyet a megélt élmények és vállalt sors hitelesít, amely a konkrét alföldi tájélményeket sajátosan eredeti ízekkel, egyéni tartalmakkal képes gazdagítani. Csikós András festészete azért lehet népszerű és keresett Japántól Amerikáig, mert úgy európai, hogy mindig őrzi — s nemcsak sajátos tanyatematikájában — a magyar vonásokat. Nem hódol be föllángoló nyugati divatoknak, viszont minden új festői eredményt — legyen az technikai vagy stílusi jellegű — beépített festészetébe. Ennek köszönhető gazdag fakturális játékossága, a festékfelhordás sokfélesége, a kompozíciók belüli kontrasztok technikai kivitelezése stb. Mostani képcsarnoki bemutatója is

arról győzt meg, hogy bár nem függetleníthetők a képek a kiállítóhely karakterétől, a kifejezetten eladásra ajánlott festmények is szakmailag kikezdetlenek, festőileg igényesek és változatosak. S még valami: vannak egytémájú festők a művészettörténetben. Olyanok, akik egész életükben szinte kizárólag önarcképeket, virágcsendéleteket vagy enteriőröket festettek. Csikós is egytémájú festő. Csak hogy ő úgy készíti tanyaképeit, hogy tulajdonképpen önmagát festi, önéletrajzi naplót vezet. Összefügg ez azzal a pszichológiailag hitelesített ténnyel, hogy az ember élményeinek és személyiségjegyeinek döntő többségét gyerekkorában magába szívja. Csikós számára ez a közege — egészen huszonéves koráig — a kishomoki tanyavilág volt. Csoda-e, ha anyanyelvi szinten ismeri minden részletét, „szófordulatát”, alig észrevehető „táji nyelv” színeit? S ettől élnek rozzant, de emberléptékű és emberlényegű tanyái, ettől marasztalnak sáros barázdái, ettől villódznak hitelesen a visszamaradt belvizek vagy eső utáni tócsák üvegcserepei. Ettől telítődik ez a szűknek tetsző tematika végtelenül gazdaggá és kimeríthetlenné. S ettől jelentős festő Csikós András.

Sinkó János más úton indult — a felület vibrációja vonzhatta, amikor érzékeny belső figyelemmel és kifinomult technikai biztonsággal a valóság vizuális élményeiből elindulva eljutott a személyiség belső tájainak fakturális hatásokat tetten érhető kifejezéséhez. Mostani kamarakiállításán is felfedezhetjük a valósághoz kötő köldökzsinórokat, hiszen a műtermi részlet a hajnali tájélmény vagy a finom enteriőr konkrét ele-

mekkel kapcsolódik a környezet valós motívumaihoz. Ám Sinkó többet szeretne: a valóságélményeket absztrahálva, átírva, a felület gazdag játékaival szólni szubjektumának rezdüléseiről, élményeinek, indulatainak mozgásairól, vívódásainak sokféleségéről. Egyszerre figyel a múlt élményeire-értékeire, s mint egy speciális régész, igyekszik ezeknek a rétegeknek feltárásával példákat teremteni. Nem lehetnek véletlenek az olyan képcímek, mint a Feltárási, az Emlék, a Gyűrődések, a Látomás. De hogy jelene ellentmondásaira is figyel, bizonyítja a Kitérés, az Erőzió, a Metaforózis. A kifejezés intenzitásához megtámasztja az adekvát eszközöket, a kitakaró és festékfúvásos módszert, mely lehetőleg finom felületeket kölcsönöz a képnek. S a visszafogott, mélytűzű színek — Izzásban, Álom stb. — a felszín alatti mélyrétegek szinte tektonikus erőit és lázadó emberi indulatait is sejtetni engedik. Az ábrázolástól a tiszta kifejezés felé halad Sinkó János festészete, olyan egyéni stílus felé — talán csak a mostani festészeti biennálén is szép alkotással jelentkező Buhály József képei rokoníthatók az övével —, mely lehetőséget teremt számára az egyéniségehez leginkább alkalmazkodó gazdag és mégis egygyökerű festői életmű építéséhez. Már is jegyzett alkotója kell, hogy legyen nem csupán a szegedi, de a kortárs magyar festészet egészének. Ez a mostani tárlat biztos jelzőkaró, s egy újabb pályaszakasz kezdete. Sinkó Jánosnak érdemes és értékes mondani valója van számunkra. Hogy nem adja könnyen, ez inkább erény, mint felróható hiba.

Tandi Lajos

„Fogalmuk sincs, mire mondtak nemet”

Foltin Jolán a fesztiválról, a nemzeti kultúráról, és arról, hogy „kell egy csapat”

Lánytánc a lakodalomban

Foltin Jolán koreográfus a Bihari János Táncgyűttes művészeti vezetője. Nincs nélküle néptáncfesztivál Szegeden. Először táncosként, a Bihari tagjaként járt ide nyaranta, aztán a „fiatal koreográfusnemzedék” markáns egyénisége lett, finom, lírai kamaratáncok alkotója, a gyermektáncmozgalom egyik indítója. Kitűnő pedagógus. A szabadtéri táncjátékok kitalálójának és koreográfus-rendezőjének, Novák Ferencnek a kezdetektől, a Hegyenvölgyön lakodalmot óta, alkotótársa, „jobb keze” abban a különös képességeket igénylő szakmában, amelynek végterményei a több száz táncost mozgató, egyedülálló Dóm-téri táncjátékok.

— Az idén 35 éves a Bihari együttes; úgy tudom, Kanada: turné: ünnepeket — miközben Foltin Jolán Szegeden dolgozik...

— Nekem annyira fontos a szegedi fesztivál, hogy úgy döntöttem, Newirth Annamária vezesse a csoportot a kanadai fellépéseken. Pedig a Bihari 35 évéből 30-at ott töltöttem... Kislány koromban, amikor táncolni kezdtem, Novák Ferenc, Györgyfalvy Katalin, Szigethy Károly vezették az együttest — szerencsénkre. Mivel Magyarországon — se akkor, se azóta — nincs hivatásos koreográfusképzés, csak néptánc-pedagógiai, az újabb nemzedékek mindent, amit a szakmában tudni kell, tőlük tanultak. Mi Stoller Antalról, aki szintén állandó koreográfusa a Dóm-téri táncjátékoknak, Novák munkájának közvetlen folytatóiként, őt valljuk mestereinknek.

— Kérhetek egy táncalkotói ars poeticát?

— Az a törekvésem, hogy a néptánc nyelvén, mint anyanyelvén, olyan mondanivalókat fogalmazzak meg, amelyek a mai fiatalokat, a gyerekeket is megérintik. Néptáncszínháznak nevezem ezt a műfajt, mert a néptáncban kívül nem használunk más mozgásművészeti kifejezőeszközöket. V-

szont a kifáradt, sematikus néptáncformákat mindig modern tartalommal igyekszem megtölteni, és hiszek abban, hogy ez vonzza a mai gyerekeket.

— Dolgozott annak idején a 25. Színházban, Szigethy mellett, aztán a Holland Táncszínházban, és minden második évben itt, Szegeden — vagyis jól ismeri a nagy színpad: formál: művészet; számomra mégis a lánytánc, intim kettősei, gyerektáncjai az igazán emlékeztetnek.

— Jobban is szeretem az intim kamaraműfajokat, az az én valódi világom. Kedvenceim azok a kettősök, amelyekben férfi- és női-pusok táncnyelvi megjelenítésével szinte személyre szólóan lehet teremteni táncműveket; vagy a balladák... Egyszóval a kevésbé harsány, inkább lírai műfajok, mint például az a koreográfia, amelyet Szilágyi Domokos verseire készítettem.

— A szegedi táncjátékokban is általában a kettősöket, a kamarajeleneteket tervezi?

— Igen, a jövődömondó-ban is a gyerekek táncait, a Kiszéjártást csináltam, de ezúttal a finálé csárdását, a kalotaszegit is. Itt azt is megtanulhattuk, hogyan kell több száz különféle előképzettségű táncost mozgítani, Novák Ferenc nagyon ért ehhez. De kétségtelenül jobban vonzódom ahhoz a munkához, amikor a próbaterebben a saját 20-30 táncossal lehetek, akiket hosszú ideje, jól ismerek. A személyesség számomra nemigen nélkülözhető.

— Mégis, az mondják, sírva fakadt, amikor azt hallotta, hogy nem lesz több néptáncfesztivál.

— Éppen tegnap este, amikor a próba után már mindenki elment, és mi még Ferivel a világlítást próbáltuk, és valami fantasztikus szép kékje lett a horoszkópos háttér-függönynek — egymásra néztünk, azt mondja, na, Jolika, ez lesz az utolsó? Tényleg könnyű szökött a szemembe. Ez valóban egyedülálló produkció Európában. A több száz résztvevő szívvel-lélekkel csinálja, a nézőknek tetszik. Évek munkája van benne, az eredmény több ezer embert gyönyörködtet. Már csak önmagában ezért is érdemes megcsinálni. Úgy gondolom, nemcsak a szűklátókörűség, művészetellenesség lenne, ha megszüntetnék, hanem nemzetközi presztízsveszteség is. Egyébként néha az az érzésem, fogalmuk sincs, mire mondtak nemet a SZOT-ban. Mert aki ebben igazán dönt,

azt én még sose láttam Szegeden. Nagyon jóleső érzés viszont, hogy a város, a tanács ragaszkodik a fesztiválhoz. Ennek köszönhetjük, hogy most ezt a gálaműsort meg bemutathatjuk.

— Nem hiszem, hogy szabad figyelmen kívül hagyni: a szegedi fesztivál és gálaműsor mögött ott a hazai néptáncmozgalom, rengeteg fiatal és gyerek, akik a próbatermekbe járnak és nem az utcán kóborolnak...

— Dolgozom az Országos Közművelődési Központban is, kértünk a megyéktől adatokat, ezekből tudom, hogy támogatás hiányában sok-sok amatőr együttes főlöszlott. Elég költséges művészeti ág a tánc, mást ne mondjak, egy pár csizma 6 ezer forint — és hát mindenütt üresek a pénztárcák. A dolog azért elkeserítő, mert ezek a csoportok különleges, összetartó, önzetlen emberi közösségek is. Az a tapasztalatom, hogy azok a gyerekek, akik együtt vannak bennük, felnőttként is mindenütt megállják a helyüket. Erzelemsgazdag közegben élhetnek, amely felvértézi őket a külvilág durvaságai ellen. Nem utolsósorban magukba szívják azt a nemzeti kultúrát, amely nélkül... Hát sajnos, megapaszthalhattuk, hogy mivé lesz az az ország, amelyben éppen a nemzeti kultúra a tabu. Aggódva látom, hogy még mindig hiányzik a felismerés: az iskolákban az írással-olvasással együtt, anyanyelvi tárgyként kellene tanulni a zenei és a mozgáskultúrát, sőt a kézműves kultúrát. Az övönöknek, tanítóknak, tanároknak a magyar népdalra, a mozgáskultúrára, a népi kézműves mesterségek alapjaira meg kellene tudni tanítani az új generációkat. Találni kellene időt erre az óvodában, iskolában, ahol szerintem most sok fölösleges dologgal foglalkoznak; aminek következményeként Kodály országában nem tudnak az emberek elénekelni egy népdalt, lekapcsolják a rádiót, ha népet hallanak, a lányok képtelenek fölvarni egy gombot, a fiúk ügyetlenek, túl sok az unalmában is bűnöző, eldurvult fiatal. Nem gondolom persze, hogy kötelezővé kell tenni a nemzeti, népi hagyományok tanítását, ezt a módszert már kipróbáltuk... De választáshason a pedagógus! Nemzeti identitásunk tudatának sokat emlegetett zavarait lassan talán megszüntethetnénk.

Sulyok Erzsébet

*

A fesztivál együttesei: ma láthatják utoljára a néptáncot kedvelők a város három helyszínén. Délután 6-tól fél 8-ig a múzeumnál az NSZK- és a szovjetunióbeli, valamint a jugoszláv együttest, ugyanakkor az Aradi vértanúk terén a csehszlovák, a bolgár és az USA-beli együttest, a Dugonics téren pedig 6-tól 7-ig a keletnémet és a lengyel táncosokat.

Ajándék Billy Grahamtól

Billy Graham amerikai evangélista pénteken ellátogatott a budapesti Semmelweis Orvostudományi Egyetemre, és különleges oktatási segédesszöveget — ún. „ambu-bábukat” — bocsátott a magyarországi orvosi képzés segítésére. Az egyetemi vezetés nevében Lapis Károly tudományos rektorhelyettes köszöntötte az amerikai vendéget, valamint Haraszti Sándort, Graham személyes képviselőjét, aki egykor az egyetem diákja volt. A rektorhelyettes egy-

üttal átnyújtotta Billy Grahamnak és Haraszti Sándornak az Egyetemi Tanács által odaítélt Semmelweis Emlékplakettet.

Billy Graham összesen 10 — együttesen mintegy 15 ezer dollár értékű — „ambu-bábuk” ajánlott fel a magyarországi orvosképzés számára: a budapesti, a szegedi, a pécsi és debreceni orvostudományi egyetemeknek. Ebből kettőt adott most át a SOTE tanácstermében.

Több szállóvendég a Balatonon

A balatoni szállodákban az idei szezon a szokásosnál később indult. Pillanatnyilag azonban a szállodák foglaltsága — néhány kivételtől eltekintve — kisebb-nagyobb mértékben meghaladja a tavalyit, több az elkövetkező időszakra szóló rendelés és szobafoglalás is. Ma szinte valamennyi nagy balatoni szállodára kitehetnek a megtelt táblát. A korábban értékesítési gondokkal küzdő Club Tihany kihasználtsága is jelentősen javult.

Hitünk változásai

Amikor legutóbb Dubrovnikban jártam egy, külföldiek számára megtartott nyári egyetemen, a város nevezetességeivel ismerkedve találkoztam egy — Jugoszlávia más területén élő, akkor ott kutató — régésszel. Neki köszönhetem, hogy olyan helytörténeti leleteket, dokumentumokat is láthattam, melyek jellegüknél fogva titkosnak minősültek. Ilyen volt a nagytemplom alatti rétegekben végzett ásás is. A helyszínen olyan tárgyi bizonyítékokat találtak, melyekről a dubrovnikai lakálpatrióták érthetően nem akartak tudomást szerezni, s úgy tettek, mint ha mi sem történt volna. A régészek leletei alapján megkérdőjelezték a helybeliek történelmi nézeteinek helyességét, miszerint őseik a valamikor lakatlan területen letelepedvén rakták le a későbbi város-állam, illetve köztársaság alapjait. Dubrovnik 700 éven át virágzó kereskedelmének köszönhetően, Velencevel vetekedve őriási vagyont — felbecsül-

hetetlen értékű kulturális értékeket — halmozott fel. A napóleoni háborúkban elvesztett önállóság és függetlenség eszményének öröksége a mai napig hat. A dubrovnikai helyi társadalom mint a múltban is, zárt igyekszik maradni: ólaskosra és betelepültekre oszlik. Szám-talan művész alkotott Dubrovnikban, de aki születésében nem „dubrovác”, az halálában sem az, tartják a helybeliek, akik büszkék múltjukra, származásukra.

Érthető hát, hogy amikor a nem bennszülött kutatók a nagytemplom alatt egy addig ismeretlen, ősbibb kultúra nyomait fedezték fel, a helybeliek a felfedezésről nem akarván tudomást venni, azon igyekeztek, hogy ellefedjék maguknak az ügyet.

Azóta sajnos nem jártam arra felé, s hiányosak az értesüléseim. A történet csupán példaeértékű kapcsán merült fel újra bennem. Elképzel-

hetőnek tartom, hogy azóta nyílt titokká váltak az ásás eredményei. Kíváncsi volnék, milyen hatással volt mindez a helybeliekre, hogyan dolgozták föl magukban a tényeket, változott-e szemléletük, helyi társadalmuk zárt-sága.

Hasznos lett volna figyelemmel kísérni a legenda összeomlásának folyamatát. Most mi magyarak kerültünk hasonló szituációba. Az utóbbi évtizedekről most utólagos hivatalos engedéllyel lerántott lepel mögött izgatottan kutatjuk az igazságot, s mindenki a maga módján korrigálja eddigi nézeteit. Átálakulóban lévő, változásokkal áhitó társadalmunk hajlandóságot mutat a felfigazságokat igazságra váltani.

De vajon hogyan fogunk reagálni arra, ha tudományosan bizonyítható lesz, hogy Petőfi sírját találták meg a kutatására indult expedíciójai? Nem reményke-

dik-e a magyarság szíve mélyén abban, hogy csupán tévedésről van szó?

Ha beigazolódná, hogy Segesvárnál nem halt meg a forradalom költője, egy legendával leszünk szegényebbek. Pedig hogy ragaszkodtunk hozzá! (Emlékszem egy baráti összejövetelre, milyen éles vita alakult ki azon, hogy ő — forradalmaink egyik szentje — vajon szembentett-e a halállal, vagy a pikáknak hátát mutatva, reményvesztve is menekült próbált, s hogy hogyan kell értelmezni Cseh Tamásnak a kérdést feltevő dalt.)

Mindig fájó, ha olyasmiről kell megfosztanunk magunkat, amihez azelőtt ragaszkodtunk, mert hittünk benne, mert példaadó volt. A titkok vonzzák kíváncsiságunkat, képzeletünket, még ha az igazság gyakran elkeserítő is.

Lehet, hogy ezután egy kevésbé misztifikált, árnyaltabb Petőfi-kép él majd bennünk. Alakja a jövőben is szimbólumértékű marad.

Varga Iván